

**DEN HØYERE
PÅTALEMYNDIGHET**

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Riksadvokaten

Deres referanse:

20/6087

Vår referanse:

21/503 - 2 / KRI002

Dato:

12.04.2021

Høring - utkast til veileder om taushetsplikt - opplysningsplikt og opplysningsrett i forvaltningen

Det vises til departementets høringsbrev av 15. februar d.å., hvor det bes om merknader til om veilederen gir en presis angivelse av gjeldende rett og eventuelle forslag til forbedring og utdyping, herunder om relevante problemstillinger er tilstrekkelig belyst, og om den bør omtale ytterligere spørsmål.

Riksadvokatembetet vil innledningsvis bemerke at en veileder på dette området er et utmerket initiativ. Vi avgrensar vår uttalelse til veilederens innledning og noen punkter hvor påtalemyndighetens kjernevirksomhet, straffesaksbehandlingen er fremstilt. Det vises for øvrig til vår høringsuttalelse 30. november 2020 når det gjelder forslag til endringer i forvaltningsloven m.m. – større adgang til informasjonsdeling.

Veilederens innledning og innretning

Dokumentet skal virke som en veileder om gjeldende rett overfor de som arbeider i forvaltningen, også personer uten juridisk bakgrunn (s. 8). Pedagogikken og formidlingen antas å være spesielt viktig, og med det for øye gis enkelte anbefalinger til veilederens punkt 1, 2 og 9.

Veilederens tema er etter tittelen og innledningsavsnittene taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt uten ytterligere avgrensning. På side 12 heter det, under headingen innsynsrett, at "*veilederen handler om forvaltningsorganers adgang til å dele opplysninger med hverandre*". Denne avklaringen av veilederens emne kunne med fordel kommet tidligere. Når det gjelder avgrensning for øvrig anbefales en ytterligere klargjøring siden eksempelvis ikke tolletaten og skatteetaten er omhandlet. Etatene driver en utstrakt informasjonsdeling, som begge har behov for med andre etater og begge har særskilt regulering av blant annet taushetsplikt i skatteforvaltningsloven (LOV-2016-05-27-14). Tilsvarene gjelder eksempelvis Statens havarikommisjon som skal undersøke ulykker og alvorlige hendelser innenfor luftfarts, jernbane-, vei- og sjøfartssektoren samt forsvarssektoren, og hvor det er behov for informasjonsutveksling mellom Havarikommisjonen, politi- og påtalemyndigheten og andre etater i alvorlige straffesaker.

Enkelte deler av teksten kan med fordel justeres slik at den blir klarere og enklere tilgjengelig for leseren, eksempelvis side 19: *"Denne rettsoppfatningen er fastslått i Høyesteretts ankeutvalgs kjennelse 29. januar 2013, inntatt i Rt. 2013 s. 113. Avgjørelsen er kritisert i helsejuridisk litteratur ..., hvor det hevdes at ... Strafferettslig er det imidlertid klart at ... Det er altså sikker rett at ..."*, og på side 34: *"Vanligvis vil det å ikke kjenne et straffebud, bare hindre straffansvar dersom man ikke har vært uaktsom ..."*. Det foreslås at innledningen kortes noe ned, eksempelvis når det gjelder bakgrunnen for arbeidet med veilederen. Slik informasjon kan med fordel inntas i et oversendelsesbrev eller forord e.l. Beskrivelsen av formålet med veilederen om at den skal være praktikabel bør også angis helt innledningsvis. Det er ellers positivt og brukervennligheten økes når det hyperlenkes til aktuelle lovbestemmelser i veilederen. Det anbefales at det gjøres gjennomgående til alle henvisninger i teksten som eksempelvis til forskningsrapporter, rettspraksis, forarbeider, internasjonale konvensjoner og juridisk litteratur. I leserveilederen pkt. 1.2. kunne en også nevnt i hvilken grad veilederen vil bli oppdatert når lovendringer kommer til, herunder om den til enhver tid vil gjenspeile gjeldende rett.

Det ville også vært en fordel om en innledningsvis klargjør skillet mellom "opplysningsplikt" og "meldeplikt". Sistnevnte uttrykk er blant annet benyttet i lovtekst som for eksempel barnehageloven § 46. Videre bør en vurdere om pkt. 2.2.3. heller bør omtales som "hjelpeplikt" ettersom straffeloven § 287 er den generelle hjemmelen i straffeloven om den straffbelagte hjelpeplikten, mens en unnlatelse av å redde liv kan rammes av strengere straffebestemmelser.

For øvrig illustrerer veilederen det behovet det er blant annet for en oppfølging av NOU 2015:3 "Advokaten i samfunnet" og det manglende hjemmelsgrunnlaget i formell lov for advokaters yrkesmessige taushetsplikt som ansees avledet av straffeloven § 211. Det vises i den sammenheng også til den relativt omfattende høyesterettspraksis knyttet blant annet til advokaters taushetsplikt.

Det bemerkes at Riksadvokatembetet 3. oktober 2017 publiserte en veileder om "Innsyn i straffesaksdokumenter for andre enn sakens parter" som ligger tilgjengelig på www.riksadvokaten.no, og kan eventuelt hyperlenkes i veilederen der dette temaet omtales.

Veilederen punkt 2

Når det gjelder avvergingsplikten i straffeloven § 196, vises til våre tidligere høringsuttalelser til NOU 2017:12 "Svikt og svik" i brev 24. november 2017, brev av 20. september 2018 og brev 15. april 2019 om "Forslag til endringer i straffeloven mv.". Der har vi blant pekt på at grunnvilkåret om at risikoen for fremtidig vold eller overgrep må fremstå som sikkert eller mest sannsynlig er lagt til grunn som årsaksfaktorer til bestemmelsens manglende praktiske anvendelse, sammen med den korte foreldelsesfristen som også antas å være av betydning. Det bør vurderes om ikke foreldelsesfristen etter straffeloven § 196 bør opplyses i veilederen.

Det bes om at en vurderer å presisere i punkt 2.2.1, når det gjelder spørsmålet om vilkårene i straffeloven § 196 er oppfylt, at det er tilstrekkelig at vurderingen er forstandig og at det må

legges vekt på om det etisk sett ville være naturlig for en alminnelig borger i den aktuelle situasjonen å avverge lovbruddet, jf. Prp. 66 L (2019-2020) s. 158.

Det anses som hensiktsmessig at veilederen også gir informasjon om relevante offentlige nettsteder slik at en enkelt kan gjenfinne relevante opplysninger. Det foreslås en hyperlenke til nettstedet www.plikt.no om avvergingsplikten. Denne gir en praktisk tilnærming til de spørsmål som gjerne oppstår når en skal avklare om det foreligger en avvergingsplikt og de vurderinger som bør foretas i den forbindelse, herunder hvordan en skal avverge og de ulike handlingsalternativer som foreligger og det er laget en sjekkliste. Sidene er innrettet både mot fagpersoner og privatpersoner. Nettstedet driftes av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress som ledd i Justis- og beredskapsdepartementets nasjonale veiviser om vold og overgrep jf. www.dinutvei.no. Sidene er utarbeidet med kvalitetssikret informasjon. Sistnevnte nettsted gir også utstrakt veiledning om de praktiske spørsmål som reises knyttet til om hvorvidt det foreligger et straffbart forhold som faller inn under straffeloven §§ 282 flg. På hjemmesiden www.bufdir.no kan det også hyperlenkes til en veileder og samhandlingsrutiner med praktiske relevante spørsmål, eksempelvis om barnevernstjenesten har plikt til å varsle politiet, om politiet har varslingsplikt til barnevernstjenesten og hvilke ulike virkemidler de ulike instansene har til å avverge straffbare forhold når de ulike etater mottar et varsel.

Det foreslås at overskriften i punkt 2.2 endres slik at henvisningen til straffeloven § 284 tredje ledd fjernes siden bestemmelsen ble opphevet 1. januar d.å., og nå er inkorporert i straffeloven § 196. Innholdet i pkt. 2.7 i veilederen bør av samme grunn oppdateres, siden den opphevede straffeloven § 284 tredje ledd er lagt til grunn som gjeldende rett i beskrivelsen av rettstilstanden.

I veilederens punkt 2.3 kan politiregisterforskriften § 10-3 vurderes inntatt. Den omhandler politiets plikt til å underrette skriftlig i bekymringsmelding til barnevernstjenesten når gitte forutsetninger foreligger.

Det antas at det er feilskrift at det ikke er barnehageloven § 46 og lovens § 22 det henvises til i oppregningen på side 16.

Det kan med fordel hyperlenkes til Helsedirektoratet og Politidirektoratets rundskriv IS-9-2015 "Helsepersonells taushetsplikt – rett og plikt til å utlevere pasientopplysninger til politiet" som gir en oversikt over reglene om helsepersonells taushetsplikt, varslingsplikt og adgang til å utlevere pasientopplysninger til politiet og andre nødetater i veilederen punkt 2.5. Rundskrivet omtaler praktiske situasjoner og oppsummerer helsepersonells opplysningsplikt og -rett til andre nødetater.

Siden straffeloven § 171 er omtalt i punkt 2.7, foreslås en presisering hvor det fremkommer at forsettlig grove brudd på tjenesteplikten kan straffes etter straffeloven § 171, og grovt uaktsomme grove brudd på tjenesteplikten er straffbare etter straffeloven § 172.

Det foreslås at en i punkt 2.7 omtaler reglene om taushetsplikten i helsepersonelloven § 21 om at det er siktede som fritar fra taushetsplikten for at de sakkyndige skal få tilgang til helseopplysninger. Samtykke gis som regel, og helsepersonell har da etter straffeprosessloven § 168 plikt til å gi opplysningene til de sakkyndige. Samtykke forutsetter samtykkekompetanse og at samtykket er frivillig og informert. Om vedkommende er samtykkekompetent beror på en vurdering av pasientens modenhet, psykiske og somatiske tilstand, jf. pasientrettighetsloven § 4-3, jf. Helsedirektoratets rundskriv Helsepersonelloven med kommentarer . En faglig ansvarlig har ikke taushetsplikt overfor påtalemyndigheten og retten om opplysninger som er nødvendig for å vurdere om tvungent psykisk helsevern skal opprettholdes, jf. [psykisk helsevernloven § 5-6a](#). De sakkyndige vil normalt få disse opplysningene tilsendt fra påtalemyndigheten, eventuelt kan de henvende seg til retten, jf. [straffeprosessloven § 143](#).

Unntak fra taushetsplikten er innført i straffeprosessloven som ny § 168 a fra 1. oktober 2020. I saker om lovbrudd som kan medføre fengsel i mer enn seks år, kan nødvendige helseopplysninger gis de sakkyndige selv om siktede ikke samtykker. Om opplysningene er "nødvendige" må vurderes konkret i den enkelte sak av det helsepersonell som sitter på informasjonen. Unntaket gjelder kun i saken mot siktede som gjelder skyld- og reaksjonsspørsmålet, og ikke ved forlengelse av særreaksjon. Det er siktelsen som er avgjørende for om strafferammekravet er oppfylt, og det ses bort fra forhøyelse grunnet gjentakelse og konkurrens.

Veilederen punkt 9

Når det gjelder omtalen i punkt 9.4 om internasjonalt rettslig samarbeid i straffesaker, så påpekes at dette er omfattende og reguleres i tillegg i forskrift om internasjonalt samarbeid i straffesaker (FOR-2012-12-14-1227). Departementet har i rundskriv G-2001-19 "Internasjonalt rettslig samarbeid i straffesaker – Gjensidig hjelp i straffesaker og utlevering av forbrytere" gitt utdypende regler. Tilsvarende nevnes at en med fordel kunne ha vist til arrestordrelovforskriften (FOR-2019-10-18-1388), samt Justis- og beredskapsdepartementets rundskriv G-02/20201 i tilknytning til henvisningen til arrestordreloven.

Det foreslås at en i veilederen punkt 9.6 også henviser til lov om overføring av domfelte (LOV-1991-07-20-67) som omhandler reglene for når norske avgjørelser om strafferettslige reaksjoner fullbyrdes i utlandet og utenlandske avgjørelser om strafferettslige reaksjoner fullbyrdes i Norge.

Knut Erik Sæther
ass. riksadvokat

Katharina Rise
førstestatsadvokat

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur